

Roccolo en passata: vogelvangst in Italië.

Harry van Vugt

Van 13 t/m 19 september 1998 hebben wij, Jan Benoist, André de Pijper en Harry van Vugt, een reis naar Italië gemaakt met als doel, te zien hoe het met de vogelvangst was gesteld en speciaal hoe het vangen van vogels met de roccolo in zijn werk gaat.

Een roccolo is een grote vangtuin. Ze zijn aangelegd op een berg-helling in een vallei waar trek-kende vogels passeren op hun weg naar het zuiden. Een passata is een vanginstallatie op een pas die vol wordt gezet met netten. Roccolo's en passata's bestaan al eeuwen.

De bomen en struiken in een roccolo zijn gesnoeid in een cirkelvormige tunnel, een soort pergola met een dubbele rij bogen. In het midden bevindt zich een toren met meerdere verdiepingen voor verblijf en onderkomen van de vogelvangsters. Op de bovenste verdieping heeft men uitzicht op de vallei en over de roccolo.

De lokvogels worden in het midden geplaatst zodat ze te horen en te zien zijn voor de trekkende

vogels uit het noorden. Rond deze vogels wordt voedsel gestrooid. Wanneer er voldoende vogels aangelokt zijn, zoals vinkachtigen, lijsters en andere soorten, wordt vanuit de toren een spauracchi in het midden van de bomen geworpen. Een spauracchi ziet er uit als een kleine mattenklopper. Het op een speciale manier werpen van deze spauracchi moet een roofvogel imiteren. De vogels schrikken daarvan, vliegen uit instinct naar beneden en proberen via de gaten in de heg te vluchten, maar belanden dan in de netten die in de tunnel zijn opgesteld. Nu zijn dit mistnetten, vroeger waren dat spiegelnetten. Er is ook een methode waarbij een kabel waaraan lappen hangen, snel omhoog getrokken wordt waardoor de vogels in de netten gejaagd worden.

Vogels mogen in Italië niet meer met netten gevangen worden. Het verhandelen van gedode zangvogels op markten e.d. voor de consumptie is ook verboden. Er mag wel op vogels geschoten worden; op welke soorten zijn we niet te

weten gekomen. Aan de lokmiddelen die te koop waren in de door ons bezochte jachtwinkel was te zien dat er in ieder geval gejaagd wordt op kieviten, goudplevieren, lijsters, spreeuwen en leeuweriken. In iedere provincie zijn er enige plaatsen waar met vergunning vogels gevangen mogen worden die als lokvogels voor de schietjacht gebruikt worden. Het kromme van de situatie is dat ringers geen levende lokvogels mogen gebruiken. Of dit uitgaat van de ringcentrale of de vogel- of jachtwet was ons niet duidelijk. Tijdens ons verblijf in Italië was de jacht nog niet geopend maar het was wel druk in de jachtwinkel die wij bezochten. Als de jacht geopend zou zijn, zouden wij ons waarschijnlijk niet zonder vrees voor lijf en leden in het veld hebben kunnen ophouden gezien het aantal jachthutten dat wij zagen.

Op 15 september bezochten wij de roccolo "Sauch" bij Taedo, tussen Bolzano en Trento op een berghelling langs de rivier Adige. Noord-zuid rivierdalen worden veel door trekvogels als trekbaan gebruikt.

De Sauch vanginstallatie bestaat

uit twee ronde vangtuinen met een doorsnede van respectievelijk 52 en 33 meter. Als men voor het eerst voor een roccolo staat maakt deze een imposante indruk. Achter de roccolo stond het huis van de eigenaar, waarvan het dak nog maar net boven de tuin uitstak. Vanaf 1968 mogen roccolo's niet meer gebruikt worden. Toch heeft de eigenaar de roccolo bijgehouden, d.w.z. regelmatig gesnoeid, zodat deze in een goede staat behouden is gebleven. Rondom stonden borden met uitleg. De installatie wordt nu uit historisch en educatief oogpunt in stand gehouden. In oktober worden er nu vogels geringd. Ringgegevens zijn beschikbaar uit 1993. Er is toen geringd van 3 t/m 27 oktober, totaal 25 dagen, met 85 meter 4-baans net en 4 bandrecorders voor 12 soorten zang. In deze periode zijn 1843 vogels geringd in 37 soorten. De hoogste aantallen zijn: 811 vinken, 460 kepen, 157 sijzen, de overige soorten minder dan 100 stuks. enkele zeldzame soorten (naar Nederlands begrip) zijn: 14 appelvinken, 1 hazelhoen, 1 dwerguil.

Na de middag brachten wij een bezoek aan de passata Boca di Caset ten zuidwesten van Riva del Garda. De pas ligt op een hoogte van 1608 meter. Vroeger stonden er netten opgesteld van vijf meter hoogte. De onderste twee meter bestond uit spiegelnetten. Vanwege het destructieve karakter is deze vangmethode al langer verboden. In 1955 werden op deze plaats nog 14.368 vogels gedood. In het artikel van Alessandro Micheli staat een foto van trotse vangers met in een zak de dagvangst van 2500 gedode vogels. Tegenwoordig wordt er geringd. Gegevens waren beschikbaar uit 1993. In de periode van 19 augustus t/m 2 september zijn er 1049 vogels geringd in 41 soorten, met 258 meter 4-baans net. De hoogste aantallen: 624 kruisbekken, 82 goudvinken, 75 zwarte mezen, 65 bonte vliegenvangers. Enkele zeldzame soorten: 14 ruigpootuilen, 2 dwerguilen, 2 nachtzwaluwen.

Op 17 september verbleven wij in Lonato, een dorp aan het Lago di Endine ten noorden van Bergamo. Vanuit het dorp zagen wij twee roccolo's liggen: een op een berg-helling en een op een pas waar

vanuit het dal dwars door de gaten gekeken kon worden. Na enig gezoek en geklim troffen wij een zeer mooie, grote en in goede staat verkerende roccolo aan. Rondom stonden borden waarop vermeld stond dat er vergunning was verleend de installatie te gebruiken. Er was echter geen mens te bekennen.

Daarna de tweede roccolo bezocht. Op een pas stond een kiosk met picknicktafels in meen niet meer in gebruik zijnde roccolotuin met een in verval zijnde toren. De uitbaatster van de kiosk wist te vertellen dat vlakbij nog een roccolo lag die in gebruik was. Deze was snel gevonden. Er stonden mistnetten opgesteld. Het terrein was geheel afgerasterd maar het hek was niet op slot. Na enig geroep vertoonde zich in een raam van de toren een man die ons gastvrij uitnodigde de zaak te komen bekijken. Hij bleek de enige aanwezige ringer te zijn. Het was een probleem dat de man alleen maar Italiaans sprak en maar door ratelde alsof wij alles verstonden. Wij hebben diverse malen si geknikt zonder altijd exact te begrijpen wat hij bedoelde om het gesprek aan de gang te houden.

Er stond een prachtige 12 meter hoge toren waarin vier verdiepingen, met een slaapkamer met televisie, keuken en toilet, alles in zeer nette staat. Op de bovenste verdieping werden de vogels geringd en van daaruit weer losgelaten.

De mistnetten in de haag bestonden uit zeven banen en waren ca. 4 meter hoog. De vogels die bovenin hingen moesten er met behulp van een ladder uitgehaald worden. Achter de haag stonden ook nog optrekbare netten die boven de haag uitstaken om overvliegende vogels te kunnen vangen zoals zwaluwen. Er werd geringd van 1 september tot kerstmis. In die tijd ving men ca. 20.000 vogels. Er mochten geen lokkers gebruikt worden, wel geluid. Hij had een kleine recorder waarbij met een schakelaar uit acht soorten zang gekozen kon worden. De ringen hadden het opschrift "Bologna".

Tijdens ons verblijf van 13 tot 15 uur werden twee bonte vliegenvangers gevangen (niet alle netten waren uitgeschoven). Van alle vogels werden de biometrische gegevens genoteerd inclusief rui en vetgraad. De ringer bleek zeer goed op de hoogte te zijn van de

handkenmerken. Er lag ook een uitgebreide handleiding en het boek "Moult and ageing of European passerines" van Jenni en Winkler. Niet alle vogelsoorten werden geringd: de twee bonte vliegenvangers b.v. werden wel gemeten en gewogen, maar ongeringd losgelaten. De ringer (die gepensioneerd was) werd niet betaald. Volgens de ringer was deze roccolo al 800 jaar oud. Toen er nog vogels voor de consumptie gevangen mochten worden stond de gehele pas vol met roccolo's. Na de rondleiding werd ons een glas wijn aangeboden en kregen wij een spauracchi als aandenken mee.

Conclusie.

De vogeltrek moet, gezien het grote aantal vanginstallaties dat vroeger in gebruik was, wel massaal zijn geweest en is dit waarschijnlijk nog. De doortrekkende vogels komen uit midden en oost Europa. De Alpen (vooral Zwitserland) zijn een barrière die de West-Europese vogels dwingt via Frankrijk en Spanje te vliegen. Daarom krijgen wij ook zelden terugmeldingen uit Italië.

De vangmethoden die wij gezien

hebben zijn voor ons ringers wel interessant maar niet bruikbaar omdat ze gebonden zijn aan het bergachtige landschap. Wel handig was het kleine achtsporige bandrecordertje met vogelgeluid. Wij vonden het frappant dat men wel in staat was de vogelvangst met netten af te schaffen, maar niet het doden van trekvogels met het geweer. Een mogelijke oorzaak is dat de vogelvangst met netten door de gewone man werd beoefend, maar voor het bezitten of gebruiken van een kolossale roccolo moest men toch over ruimere middelen kunnen beschikken. Door traditie, volksaard en druk op de politiek zal het op korte termijn moeilijk zijn de jacht op trekvogels geheel af te schaffen. Mogelijk kan er in Europees verband in de toekomst meer bereikt worden.

In de korte tijd dat wij in Italië verbleven was het slechts mogelijk een beperkte indruk te krijgen.

Harry van Vugt
Bavelselaan 191
4834 TA Breda

Literatuur.

- Amato, S. 1995. Migrazione degli ucelli in Trento. Centro Ecologia Alpina. Report Nr. 2.
Bub H. 1972. Vogelfang und Vogelberingung. Teil II.
Ghidini L. 1968. Il libro dell'ucellatore.
Micheli A. 1994. La passata del Caset. In Natura Alpina.
Taapken J. 1977. Trekvogels.